

עיוני הפרישה

שיעורו השבועי של מורנו המשגיח שליט"א

גליון מס': 24

י"א חשוון ה'תשפ"ד
פרשת: לך-לך

זמני השבת (אופק אלעד):

כניסה:	יציאה:	ר"ת:
17:37	18:27	19:03

יו"ל ע"י ישיבת קיבוץ "נר ישראל"

עיונים

אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך
(בראשית יב, ג)

ויש להקשות, איך אברהם איבנו הכניס את שרה למכשול עוון אשת איש בשביל להציל עצמו? וגם שרה למה שתקה, היה לה לומר שהיא אשת איש ותנצל מאיסורו? ויש ליישב בכמה אופנים:

א. הרמב"ן (יב, ג) כתב וז"ל "ודע כי אברהם איבנו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלקים כח לעזור ולהציל... ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה" עכ"ל הנורא.

ב. ה'חכם סופר' כתב וז"ל "הרמב"ן ז"ל האשים אברהם גם בזה, שזה מגונה להביא שרה לידו כך... ולפע"ד יפה עשה אאע"ה, כי אילו ידע שלא יעשה לו נס, בוודאי היה מוסר נפשו למיתה מאשר להביא שרה לידי בעילת הרשע המגונה, אעפ"י שלא ה' בזה נדנדו עבירה מכמה טעמים, א) בעילת עכו"ם זרמת סוסים זרמתם, ב) קרקע עולם היתה, ג) דלא היה עריות בפרהסיא בפני עשרה מישראל, והיתה להנאת עצמו... אבל בידועו בבירור כי יעשה לו נס בין כך ובין כך כאשר היה שנצלה מבעילת הרשע ע"י וינגע ה' את פרעה, א"כ טוב יותר להעשות נס בענין המצוי, מהצלת נפשו ע"י נס" עכ"ל. כעין זה בספר האשכול (נחל אשכול אות ד).

גם ה'הכתב והקבלה' (שם) חולק על הרמב"ן ז"ל וז"ל "**ואין נראה כן מדעת רבותינו, שמנו (אבות דר"נ פ"ג) ענין זה בכלל י נסינות שנסה בו הקב"ה את אברהם ועמד בכולם, ואם היה בו עון אשר חטא, איך יחשבוהו לו לזכות. וכן ממה ששבחו במדרש את לוט "ששמע לוט שאמר על שרה אחותו היא ולא גילה הדבר, לפיכך חס הקב"ה עליו". מבואר מזה דעתם שלא חטא אברהם בזה מאומה". ועוד הק' מחז"ל שעונש גלות מצרים בגלל סיבה אחרת ואכמ"ל ע"ש.**

ג. בזוהר (ח"ג, ג) תירץ, שראה אברהם מלאך המלווה אותה והבטיח לו שלא תכשל וז"ל "ומה אברהם דאיהו דחיל חטאה רחילו דקודשא בריך הוא אמר הכי על אתתיה... אלא אברהם אף על גב דהוה דחיל חטאה לא סמיך על זכותא דיליה ולא בעא קודשא בריך הוא לאפקא זכותיה, אלא זכותא דאתתיה... ולא עוד אלא דחמא חד מלאכא דאזיל קמיה דאברהם ואמר ליה לא תדחל מינה קודשא בריך הוא שדר לי לאפקא אלה... וזה שאמר וייטיב לך ולא וייטיבו לך, אלא, ייטיב לי דא דאזיל קמך" עכ"ד. והחיד"א ב"חומת אנוך הוסיף רמז נאה וז"ל "אמרי נא אחותי. ר"ת גימטריא ב"ן, שהיא השכינה, כלומר השכינה עמך" ע"ש.

ד. בתורה שלמה (לך לך, קמה) הביא מדרש מכת"ו וז"ל "ומפני מה התיר לה לשרה, בשביל שלא יבא לספק נפשות, וספק היו לוקחין אותה... ולא אמר אברהם אשתי והיה על הקב"ה סומך ובו בוטח, וכך אמר אברהם: לא אמר לי הקב"ה לעמוד כנגד השעה" עכ"ל. מבואר שכיון שזה היה רק 'ספק גילוי עריות' שרי.

ה. בספר 'אמרי נעם' כתב לתרץ שגירשה אברהם באותו שעה. וכן הוא בפירוש רבינו חננאל להלן במעשה דאבימלך בגרר וה"ה כאן. ויש שפרשו [אור תורה וירא, מט] לפ"ז מה שאמר אברהם 'למען ייטב לי בעבורך' דלכאורה הגט נעשה בעל כורחו ולא מהני, אך כיון שירוויח ממנו, ע"כ נעשה לרצונו ומהני. אמנם עיין ברבינו אפרים עה"ת (אלנקהוה, לפני 750 שנה) שכתב שאברהם לא גירשה "דמי אמר לן דגרורשה מותרה לבני נח, שהרי חידוש זה התורה חידשתה ואולי בני נח לא היה הם דין גרושה" עכ"ל. וכוונתו מחמת, שהאיסור שלהם מצד 'בעולת בעל' וכבר נבעלה ולא מחמת האישות שנפקעת בגט. והבן.

ו. בספר 'תפארת היונת' (שם) תירץ "אמרי נא אחותי את. היינו כי האבות ובניהם קודם מתן תורה כשהיו בא"י היה להם דין ישראל וכשהיה בח"ל היה להם דין בני נח כמ"ש הרמב"ן על התורה. ובני נח כשנסתלקין מנשותיהם, אמר לה אין את אשתי והיא אומרת לו אין את בעלי, הרי יש לה דין פנויה. ולכן אברהם מבלי להכשילם אמר, אמרי נא אחותי את ובלט האישות וא"כ תהיה כפנויה" עכ"ל הזהב. וכן מטו משמיה דהגר"ח מבריסק וחשיב בן נח, כיון שהיה קודם ברית המילה.

וכ"כ ב'הכתב והקבלה' וז"ל "אמרי נא אחתי את. ירצה, הסכם בדעתך הסכמה אמנית לבל יחותך לי עוד לאשה רק כאחותי ופנויה ובה לא תהיה

מצדך ביאת איסור כלל... שכל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה, פורשין (כמ"ש הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"ח) ואף שבכל התורה שמר את התורה כתיקונה? בחר בזה להתנהג כדן בני נח... לפי שראו בעין חכמתם התועלויות הגדולות שיתילדו מזה (כמ"ש נפש החיים א', כ"א). ועוד שלא היה לו מקום קבוע לישב בו, לא היה אפשר לו להתנהג בכל פעם עפ"י ד"ת לפוטרה בגט ולהחזירה" עכ"ד.

וקשה לדבריהם, אם היתה גרושה, מדוע 'וינגע ה' את בית פרעה'. הלא פנויה היא. וצ"ל ששרה לא אמרה 'אחי הוא' ועדיין אשתו היא. וזה שאמר הפסוק "וינגע ה'... על דבר שרי אשת אברהם" ובמדרש רבה (מא, ב) וברד"ל (שם, ה) ובכל יקר (יב, ז) שהיתה אומרת 'אשת אברם אני'.

ז. ה'שפתי חכמים' (שם) מתרץ וז"ל "וי"ל שיאמר להם שהיא אחותו, אבל מכל מקום היא אשת איש ובעלה במדינת הים... וכך אמר אברהם, אני אדבר שאת אחותי ואשת איש את ובעלך הלך ממך ואני מחזר ומבקש אותו אולי אמצא אותו ויתן לך גט, או שמא מת הוא ותנשא לאיש אחר. ומשום הכי יחיו אותי, שלא יכשלו באיסור אשת איש" עכ"ד. וכן הוא בחזקוני.

ח. המהר"ל ב"גור אריה' (שם) כתב בשלמא אברהם שלא עשה מעשה, עובר ב"לפני עיור" ושירי משום פקוח נפש, אבל שרה לכא' תהרג ואל תעבור? ומתוך, כיון שבכל מקרה היה בועל אותה, בין אם היא פנויה בין היא אשת איש, ובידה להציל את אברהם, לא צריכה לומר פנויה אני. ואין לשרה 'לפני עור' דמה לי איסור קל או איסור חמור (הרימו מכשול עמ' קח, נא).

ט. ה'חכם סופר' מתרץ וז"ל "אמרי נא אחותי את. נראה שאברהם גרש את שרי על תנאי אם לא יארע נס ויגע בה פרעה וכן גבי אבימלך, תהי' מגורשת למפרע מעכשיו ואין כאן איסור א"א... וכאן אמר וינגע ה' את פרעה וגו' על דבר שרי אשת אברם, דמאחר שהוכה ולא יכול לנגוע בה הרי היא אשת אברם, דאלת"ה קשה קו' תוס' פ"ק דמגילה [ט"ו.] מ"ט לא גירש מרדכי את אסתר ותירוצם לא שייך הכא" עכ"ל.

י. בספר 'אמרי יוסף' (טייכר, תרמ"ט) ע"פ חז"ל "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה" וביאר תוס' כיון שכאשר מצווה, ותקפו יצרו. ולכן נתחכם אברהם לומר שהיא 'אחותו' ומותרת להם ולא יתקפם יצרם.

יא. בספר 'אורח לחיים' (זלאטשוב, תקצ"ח) תירץ, שיעקר ההיתר הוא מפני שהיא אנוסה ואשה קרקע עולם וכמו שמצונו באסתר ובתוס' שם (סנהדרין ע"ד ע"ב) ו"אברהם הזהירה, שלא תתמצה בנייה בהיותה בדיקה בחכמה וכמ"ש (משלי ז, ד) 'אמור לחכמה אחותי את'. וזה הכוונה 'אמרי נא אחותי את' ותדביק מחשבתה בחכמה מתחילה ועד סוף ולא תאסר עליו. ע"ש. ע"ע ב'תורת משה' [חת"ס] כעין זה וז"ל "כשאמר אברהם אמרי נא אחותי את, היה בזה סכנה שע"ז תאסר עליו, שמא תתמצה לו, אך אברהם היה בטוח בצדקתה של שרה שבשום אופן לא תתמצה, כמו אסתר לאחשורוש, ע"כ אמר אמרי נא אחותי את" עכ"ד.

יב. ה'כתב סופר' כתב וז"ל "אמרי נא אחותי את - שמעתי דאיתא במדרש פלא "מכאן ששוחטין לחולה בשבת". והוא תמוה. ונ"ל כי אפשר לומר דהגם דקיימ"ל (יומא פה:) וחי בהם ולא שימות, היינו שהוא בעצמו מותר לחלל שבת להציל נפשו, אבל מנ"ל שמותר לאחר לשחוט לחולה כדי להצילו ולהחיותו. אלא דיש להוכיח זה, מדאמר אברהם לשרה אמרי נא אחותי שלא יאמרו אשתו היא והרגו אותי ואתך יחיו, ואם הרגו אותה לא היתה היא באיסור אשת איש, ועכשיו שתאמר אחותו היא ולא יהרגוהו ותהיה באיסור אשת איש, ש"מ שמותרת לעשות איסור כדי להצילו ממות, והן דברי המדרש מכאן ששוחטין לחולה בשבת" עכ"ל.

יג. בספר 'כמטר לקח' (לך לך, עמ' נד) הביא לתרץ בשם ר"ד סאלוויצקי צ"ל ע"פ הרמב"ם (פ"ט ממלכים ה"ה) שכן נח אסור באחותו מן האם בלבד, אבל מותר באחותו מן האב, ולכן אף שאמר אברהם 'אחותי היא' היה לפרעה לפרוש ממנה, שמא אחותו מן האב ואשתו היא. וזה שאמר אברהם לאבימלך (לקמן כב) 'וגם אמנה אחותי בת אבי היא' ולא אמרתי מעולם שאינה אשתי וה"ה כאן. ודפח"ח.

יד. ב'פרדס יוסף' הביא בשם ספר 'זרע חיים' לתרץ, דאיתא בריקנטי שלא שימש אברהם עם שרה בעוד שהיה עורלתו בו, כי לא קבלה אותה הצדיקת טיפה מערלה. ואתי שפיר דלגבי פרעה עדיין לא היתה בעולת בעל, ולא היה חייב אפילו אם שוכב עמה, דבבני נח רק בעולת בעל אסור" עכ"ד.

m0533157838@gmail.com

ופרש"י "ואגדלה שמך - זהו שאומרים אלקי יעקב". וקשה, זו ברכה ליעקב ולא לאברהם. ובפשטות ע"פ מה שאמר חז"ל (ב"מ פה.) "אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפניך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. מאי אמר ה' אמר הקדוש ברוך הוא אני ערב לך בדבר זה". וכאן בשרו שגם בן בנו יהיה צדיק, והראיה שיחול שם ה' עליו 'אלקי יעקב' וזה גופא ברכה לאברהם. והגאון רבי שמשון מאסטרפולי הל"ד ביאר שבברכת אבות כשמזכירים 'אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב' עולה מנין התיבות כ"ו שם הוי"ה שהם המרכבה לשכינה. וכל זה לאחר שנקרא אברם - אברהם, אבל אם היה נקרא 'אברם' היה חסר אחד והיו צריכים לומר 'אלקי ישראל' להשלים המנין. וזה שבישרו ה' 'ואגדלה שמך' מאברם לאברהם ועי"ז יהיו אומרים בברכה 'אלקי יעקב' ולא 'אלקי ישראל'. כפתור ופרח.

כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה (בראשית יג,ד)

וקשה, כיצד יכול היה אברהם לראות מרחק כה רב מקצה הארץ ועד קצהו? כתב הגאון מאוסטרובצה זצוק"ל שהחשבון מדוייק להפליא. דהנה במסכת מגילה (ג.) מבואר שגודלה של ארץ ישראל הוא 400 פרסה על 400 פרסה. והנה נאמר כאן לאברהם "שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה". וקשה הלא אדם אינו יכול לראות את ארבע צדדיו בראייה אחת, אלא צריך לומר שאברהם אבינו עמד באמצעה של ארץ ישראל והביט בשתי ראייות, וכגון שבראייה אחת ראה את הדרום והמזרח ובראייה השנייה ראה את הצפון והמערב, והיינו שבכל ראייה ראה למרחק עצום של 200 פרסה. והנה מרחק ראייתו של אדם בינוני, מבוארת בגמ' ב"מ (ג.) בעניין מצות 'עזוב תעזוב עמו... כי תראה' יכול אפילו מרחוק, ת"ל 'כי תפגע' אי כי תפגע' יכול פגיעה ממש, ת"ל 'כי תראה' ואיזו היא ראייה שיש בה פגיעה? שיערו חכמים אחד משבע ומחצה במיל וזה הוא ריס. והיינו שבמיל אחד - שבע ומחצה ריסים. וכיון שארבעה מיל הם פרסה הרי שבפרסה יש שלושים ריס, וב 200 פרסה מרחק ראייתו של אברהם אבינו יש 6000 ריס. ובמדרש (ב"ר מג.) איתא "אמר רבי יוסי בן זמרא פסיעותיו של אברהם אבינו שלש מילין" אולם אדם בינוני צועד ארבע פסיעות במיל אחד (עירובין מב.) וא"כ כוחו של אברהם אבינו, גדול מכוחו של אדם בינוני פי 6000. מעתה באו חשבוננו! אם אדם רגיל יכול לצפות למרחק של ריס אחד, הרי שאברהם אבינו שכוחו גדול מאדם רגיל פי 6000 יכול לצפות למרחק של 6000 ריס שהם 200 פרסה בדיוק! דפח"ח.

איתא בנדרים (לב.) "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים... ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהיכנס תחת כנפי השכינה שנאמר 'ויאמר מלך סדום לאברם תן לי הנפש והרכוש קח לך' ופירש הר"ן 'ואברהם אבינו נתנם לו ואילו עכבן לעצמו היה מכניסן תחת כנפי שכינה". וצ"ע מדברי תוספות (ז:) שברית בין הבתרים היתה ג' שנים לפני מלחמת המלכים וכבר שם אמר לו 'גר יהיה זרעך'.

ויאמר לה מלאך ה'... אי מזה באת (בראשית טז,ח)

ופירש"י "יודע היה, אלא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדברים" עכ"ל. וצ"ב לעיל (בראשית גט.) כששאל הקב"ה את אדם הראשון 'איכה' פירש"י "יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יענישו פתאום (ב"ד.) וכן בקין (בראשית ד) אמר לו אי הבל אחיך. וכן בבלעם (במדבר כב) מי האנשים האלה עמך ליכנס עמהם בדברים. וכן בחזקיהו בשלוחי מרודך בלאדן (ישעיה ט) "ומדוע לא הזכיר רש"י את הפסוק של הגר?".

[אשמח לתשובות שיתפרסמו א"ה במדור לברורי, בטל' 0533157838 או במייל m0533157838@gmail.com]

לעדכונים, הארות והערות: 053-315-78-38/054-696-38-59

הפצת העלון נזיכוי הרבים לזכות ולהצלחת אוריאל דוד בן שולמית נ"ו שישוב לביתו לשלום שש ושמוח במהרה ולהצלחה בכל מעשה ידיו של איתמר בן עדנה נ"ו

א. קח לך מכל מאכל - מנין ידע נח כמה אוכל להכניס לתיבה, הלא הקב"ה לא הודיעו שהמבול יהיה ל"ב חודש? - א. בעל החמדת שלי כתב שמסתמא הכניס 'שיעור אכילה' [דכתיב 'מכל מאכל'] לכל אחד והיה בזה ברכה, וברוך שכוון לדברי הגר"א בקול אליהו וכו"כ בטעמא דקרא (ו,כא). ב. הגר"א שליט"א הראה לספר 'דעת נוטה' לגרמ"ק צ"ל [נח אות ע' ואות עא ובהערות שם] שעמד בזה וכתב כנ"ל, עוד הביאו שם בהערות מפרקי דר"א שירדו מלאכים ממנוים על כל מין ומין וקבצו אותו ואת מזונותיו. עוד כתב בטעמא דקרא שאולי ידע נח שמשפט רשעים בגיהנם י"ב חודש. ג. הגרמ"מ שליט"א ציין לדברי אברבנאל שכתב 'אין ספק שהודיע ה' לנח זמן עמידתו בתיבה'. ד. הגרצ"פ שליט"א ציין לעננ רזא שנה האכיל את החיות בצמצום כי לא ידע מתי קץ הפלאות ע"ש. ה. בספר 'אוצר הידיעות' הביא בשם דודו של הגר"א שנה ידע מסבא, שהרי ה' אמר לו להכניס שבעה מהטהורות כדי להקריב קרבן כשיצא, ופרה יותר מג' שנים פסולה מדין 'קח' וה' אמר לו להכניס רק חיות ובהמות שדבקו במינן וזה נודע רק בהיותם בגיל ב' שנים, שאז דרכם להזדווג כמבואר בגמ' בכורות, על כרחך שאחרי שנה בדיוק יצא מהתיבה ויקריב קרבן. ודפח"ח.

ב. וישלח את העורב לדעת הקלו המים - לשם מה עניין את נח אם הארץ יבשה, הלא לא יכול לצאת עד שה' יצוהו לצאת? - א. הבח' א"י נ"ו תירץ שהפסוק להלן 'צא מן התיבה אתה ואשתך' לא בא להתיר לו את עצם היציאה, אלא היתר תשימי שנאסר עד עתה בתיבה כמבואר שם ברש"י. ואכן צדק בדבריו. אבל קושייתנו לפי פירוש הטור שם, שבא להתיר לו את עצם היציאה. וכן הוא במדרש (רבה לד, ד.) שלא יצא ללא רשות. והדק"ל. ב. הגר"א שליט"א ציין שוב ל'דעת נוטה' (אות קפו) שעמד בזה ותירץ א. רצה להיות מוכן ליציאה. ב. רצה לדעת אם אפשר להתפלל כבר ע"ש. ג. בעל החמדת שלי תירץ שכל זמן שיש חרון אף לא רצה נח להתפלל, ולכן חיכה לראות אם יבשה הארץ, ויש להעיר הלא החרון אף נגמר כשפסק המבול לרדת ולא רק כשיבשה הארץ. ד. הרמ"ש שליט"א ת" שנה לא רצה לראות בפורענות דור המבול [כדאשכחן באשת לוט שנתבעה על כך] ולכן רצה לדעת אם יבשה הארץ ואז יוכל להסתלק החוצה.

וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו (בראשית יד,ד) במלחמת המלכים באו והודיעו לאברהם אבינו, שלוט בן אחיו נפל בשבי. אברהם אבינו מיד נחלץ לעזרתו ומה עשה? 'ירק את חניכיו ילדיו ביתו' אמרו חז"ל במסכת נדרים (לב.) "רב אמר שהוריקן בתורה" ופירש הר"ן שם לדעת רב "שהוריקן בתורה - זרזן בתורה". וכן בשטמ"ק שם "שהוריקן בתורה - זרזן בתורה שאמר להם הזהירו בתורה ובטחו בה" וכ"כ הרא"ש 'זרזן בזכות התורה ובשבילה נצחו במלחמה'. אברהם אבינו מלמדנו היכן חזית המלחמה! איפה צריך להשקיע כוחות בכדי להצליח במלחמה ולהשיב את השבויים מהשבי, לא צריך לצאת לשטח, לא צריך לעלות על טנק, החזית אצלנו בבית המדרש!

כתב בעל הטורים (דברים א,ג) "בארבעים - ב' במסורה. והיה בארבעים. בארבעים אלף בישראל (שופטים ה, ח). לומר: אם יהיה תלמיד חכם אחד בין ארבעים אלף, לא צריכים לא רומח ולא מגן, כי התלמיד חכם מגין עליהם מאויביהם, דאיירי התם בתלמידי חכמים שנאמר לבי לחקקי ישראל והכא נמי כתיב בתריה ענין התורה שנאמר (פסוק ה) הואיל משה באר את התורה" עכ"ל. כל בחור ואברך שיושב ולומד הרי הוא מפקד גדוד של אלפים, לא רק 'אמץ לוחם' אחד! אלא, הרבה תלויים בו בעת הזו. וידועים דברי המסילת ישראל (פרק ו) 'שלמה המלך שנה מאד באזהרתו על זה, בראותו את רוע העצלה וההפסד הגדול הנמשך ממנה... ואמר (שם יח): גם מתרפה במלאכתו, אח הוא לבעל משחית. כי אף על פי שאיננו המשחית העושה את הרעה בידינו, לא תחשוב שהוא רחוק ממנו, אלא אחיו הוא ובן גילו הוא' עכ"ל הנורא על מי שמתרפה במלאכתו.

ואדרבה בשעה כזו צריך לעמול בתורה טפי עד שיריקו פניו כמ"ש הנצי"ב (שם) וז"ל "שהוריקן בתורה - והוא פלא מה זה שעה לדברי תורה? אבל הענין הוא כמש"כ (לעיל י"ב י"ז) דזכות התורה היא חרב ש"י ובזה הזכות הגין ה' ולחם בשביל אברם. על כן, ככל שהמלחמה כבדה, יש להעמיק יותר בהלכה ולשון את החרב (וזהו דאיאתא במגילה דף ג'.) מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ואר"י מלמד שלן בעומקה של הלכה. וכבר עמדו ה'תוס' דכל העסק עם המלאך היה ביריחו וזה המקרא כתיב במלחמת העי. אבל הענין דאחר ששמע יהושע מדברי המלאך שעסק תורה הוא שייך למלחמה כמש"כ בביאור אותה אגדה להלן מ"ח ט"ז ע"ד מיד בשעה שהגיע למלחמת עי שהבין כי הדין מתוח עדיין שהרי הקב"ה אמר שים לך אורב וגו' ע"כ העמיק יותר במלחמתה של תורה) וכך עשה אברם הוריק את חניכיו בהלכה עמוקה, עד שהיה קשה להם להבין והוריקו פניהם" עכ"ל.

ונסיים בדבריו הנפלאים של האוחה"ק (דברים יא,ח) עה"פ 'ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ' וז"ל "הכוונה בזה לשלול דעת אומרים לחדול מעסק התורה, משום מלחמת הארץ שצריך חוזק. והתורה נקראת תושיה (סנהדרין כו:) לזה אמר ושמרתם את כל המצוה, ירצה אל עסק התורה, ויחד לה שמירה, ליתן לאו על ביטולה וגמר אומר למען תחזקו, פירוש שאדרבה נותנת לו כח וגבורה להתחזק במלחמת ה', וכן הוא אומר (משלי ח יד) אני בינה לי גבורה" עכ"ל. ברוך אוזר ישראל בגבורה, אמן.